

В озелененні України рослини *Th. plicata* використовуються рідко, на відміну від інших європейських країн, де вони високо цінуються в садово-парковому господарстві та часто культивується в парках і великих садах. Як декоративне дерево, вид широко використовується в Середній і Північній Атлантиці США, південній Австралії, Великобританії та Швейцарії. Дуже добре себе почуває у вуличних насадженнях Шотландії, Німеччини, Італії та Франції.

Згідно проведених обстежень в дендрологічних садах та парках Правобережного Лісостепу України виявлено, що вид *Th. plicata* використовується в групових і поодиноких посадках, алеях та контрастних композиціях. Оскільки вид *Th. plicata* та його культивари є стійкими до стрижки, з них доцільно створювати зелені стіни, формувати геометричні фігури у вигляді поодиноких або групових насаджень та живі огорожі. Штучне формування рослин виду дасть можливість ширше застосовувати їх при створенні регулярних композицій, а також ефектних живоплотів.

З метою ширшого впровадження в садово-паркове будівництво надано рекомендації щодо використання виду та його культиварів у різних типах насаджень. Вид *Th. plicata* можна використовувати в групових посадках, масивах, як солітер, а також під час створення алеї і живоплотів. Для формування живоплотів можна використовувати всі культивари *Th. plicata*, окрім *Th. p. 'Whipcord'*, який доцільно застосовувати для створення альпійських ландшафтів. Як солітери доцільно використовувати вид та його культивари *Th. p. 'Aureovariegata'*, *Th. p. 'Zebrina'* та *Th. p. 'Zebrina Extra Gold'*, оскільки вони акцентують увагу на ландшафтну композицію не лише своєю формою крони, а й яскравим забарвленням хвої. Для групових посадок рекомендуємо використовувати вид та його культивари *Th. p. 'Aureovariegata'*, *Th. p. 'Dura'*, *Th. p. 'Excelsa'*, *Th. p. 'Gelderland'*, *Th. p. 'Zebrina'* та *Th. p. 'Zebrina Extra Gold'*. Для створення алеї необхідно враховувати архітектоніку крони рослин. Бажаним рослинним матеріалом є форми з колоноподібною та конічною кроною, такі як: *Th. p. 'Aureovariegata'*, *Th. p. 'Dura'*, *Th. p. 'Excelsa'*, *Th. p. 'Gelderland'*, *Th. p. 'Zebrina'* та *Th. p. 'Zebrina Extra Gold'*. В разі створення контрастних композицій головною особливістю є підбір рослин з яскравим забарвленням хвої чи листя. Серед внутрішньовидового різноманіття *Th. plicata* такими рослинами є: *Th. p. 'Atrovirens'*, *Th. p. 'Aureovariegata'*, *Th. p. 'Can-Can'*, *Th. p. 'Daniellow'*, *Th. p. 'Gelderland'*, *Th. p. 'Goldy'*, *Th. p. 'Zebrina'* та *Th. p. 'Zebrina Extra Gold'*. Для створення альпінаріїв необхідно підбирати низькорослі форми. Серед досліджуваних культиварів *Th. plicata* такими є *Th. p. 'Can-Can'*, *Th. p. 'Daniellow'* та *Th. p. 'Whipcord'*.

Результати проведених досліджень вказують на те, що інтродукований вид *Th. plicata* та його різноманітні культивари є перспективними для створення ландшафтних композицій у Правобережному Лісостепу України. Основними цінними властивостями *Th. plicata* є висока декоративність упродовж року, довговічність та здатність витримувати стрижку.

УДК 712.41:582.681.81

ІЩУК Л.П., канд. біол. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ischyk-29@mail.ru;

ІЩУК Г.П., канд. с.-г. наук

Уманський національний університет садівництва

sobaka.kot2011@yandex.ua

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТОПІАРІВ З КУЛЯСТИХ ПЛАКУЧИХ І ПРИЗЕМИСТИХ ВИДІВ І КУЛЬТИВАРИВ РОДУ *SALIX L.*

Різноманіття видів і культиварів роду верба (*Salix L.*) відкриває все нові і нові можливості до їх застосування. Верби відносять до декоративних садово-паркових дерев і

кущів. Завдяки поліморфності і пластичності види роду *Salix* останнім часом стали популярними під час створення топіаріїв і живоплотів на партерах, біля водойм і струмків, у рокаріях, малих садах, на дачних і присадибних ділянках. Однак, серед великого різноманіття верб, яке налічує за даними різних дослідників близько 450-600 видів, не всі з підходять для стрижки [4]. Відомо, що декоративність дерева або куща досягається за рахунок розкішної крони, яка у кожній формі і культивару різна. Існує думка, що верби як швидкозростаючі види не придатні для створення топіаріїв. Раніше для топіаріїв і живоплотів використовували бореальні кущові види, їх форми і культури вари роду *Salix*. Тепер з цією ж метою використовують і аркто-монтанні види. Селекціонери вивели багато різновидів, серед яких не тільки дерева й кущі, а й сланкі форми. Зокрема верби селекції В.І. Шабурова: 'Плакучий Гном', 'Маяк-2' та селекції Н.В. Старової 'Мавка', 'Лукаш', 'Пісня' [1, 2]. У традиційному озелененні вербу використовують в якості живої огорожі-шпалери. Завдяки пластичності пагонів з верб також формують різноманітні малі архітектурні форми – арки, альтанки тощо [3]. Найпростіше сформувати топіарії з кулястих і плакучих штамбових або приземистих видів і культиварів роду *Salix*, які впродовж всього вегетаційного періоду потрібно піддавати формувальній та коректувальній стрижці.

Топіарії кулястої форми на штамбі можна сформувати з *S. x fragilis* 'Globosa' (*S. x blanda* Anderss.), яка зазвичай утворює 2-4-стовбурне деревце до 7 м заввишки, вкрите світлою корою, а його гілки і гілочки спрямовані вгору, на відміну від більшості звичних сортів, пагони яких опускаються вниз. Максимальний діаметр крони – 3 м. Листки у *S. x fragilis* 'Globosa' звичайної для дерев цього роду ланцетної форми, темно-зелені зверху і сіруваті із зворотного боку. Свою назву вид отримав через дуже витончені кінчики пагонів, які потерпають від сильних вітрів. Однак, ламкість не заважає декоративним властивостям, навіть навпаки, від цього крона стає ще гущішою. Більшій щільності листків сприяє і стрижка, верба її легко переносить. *S. x fragilis* 'Globosa' потребує висадки на сонячних місцях, але невимоглива до родючості і структури ґрунту. Характеризується високою морозостійкістю.

Кулясту крону на штамбі або приземисту півсферу без штамбу також можна сформувати з японського культивару верби цільнолистої (*S. integra* 'Nakuro-nishiki'). Це великий кущ або штамбове деревце. Кущова форма досягає у висоту 1,5-2 метра, а в ширину розростається до трьох метрів. Штамп більш компактний і має округлу крону. Декоративність *S. integra* 'Nakuro-nishiki' створюють довгі вкриті коричнево-червоною корою гілки рослини, які на кінцях стають тоншими і звисають вниз. Листки ланцетні, молоді мають білувато-рожеве забарвлення, а з часом стають зеленими. Росте *S. integra* 'Nakuro-nishiki' досить швидко, за рік приріст може складати до півметра у висоту. Висаджують японський культивар як у напівтіні, так і на відкритих ділянках, але найбільш яскраве забарвлення листки мають лише за умови посадки на сонячних місцях. *S. integra* 'Nakuro-nishiki' невибаглива до ґрунту, але найкраще себе почуває на легких повітропроникних ґрунтах, тому в садивну яму додають торфо-піщану суміш. Культивар переносить перезволоження краще, ніж посуху, тому потребує рясного поливу. За зимостійкістю *S. integra* 'Nakuro-nishiki' поступається місцевим видам і вимагає укриття на зиму. Для цих цілей використовують будь-який нетканий матеріал або агроволокно. Без укриття *S. integra* 'Nakuro-nishiki' може рости в формі низькорослого кущика, так як більшість гілок над рівнем снігу будуть відмерзати. Навесні проводять санітарну обрізку, видаляючи підмерзлі і слабкі пагони, а протягом року – коректуючі, особливо у штамбових форм.

Для формування топіаріїв також пропонують карликовий культивар верби пурпурової (*S. purpurea* 'Nana') – компактний і витончений сорт, який виростає до 1,5 м заввишки і має тонші, ніж у дикого родича (*S. purpurea*), гілки. *S. purpurea* 'Nana' має фо-

рму півсфери і тонкі численні червонувато-коричневі пагони, вкриті сіруватим нальотом. Листки дрібні, ланцетні, забарвлені у сріблясто-зелений колір.

Кулясту форму без штамбу можна сформувати з арко-монтанних видів і гібридів на їх основі. Зазвичай їх використовують в альпінаріях. Найчастіше в альпінаріях використовують інтродуцент вербу шерстисту (*S. lanata* Vill.) – сильногіллястий кущик до одного метра заввишки. Декоративність цього виду підвищують опушені молоді пагони і округлі, сіро-зелені листки вкриті по обидва боки світло-сірим пушком. Потребує захисту від холодних вітрів і надлишку вологи в ґрунті. *S. lanata* як і всі аркто-монтанні види і культивари невибаглива у догляді, досить морозостійка і може рости на будь-яких ґрунтах, крім болотистого. Верба шерстиста потребує сонячних місць, але переносить і легке затінення. Полив потрібно забезпечити помірний, проте, систематичне перезволоження негативно впливає на рослину.

Парасолькоподібні топіарії можна сформувати з *S. caprea* 'Kilmarnok' і *S. caprea* 'Pendula'. Це невисокі до 1,5-2,0 м заввишки штабмові культивари з довгими світло-сірими низпадаючими пагонами. Цвітуть культивари до розпускання листків у кінці березня – на початку квітня, сережки спочатку опушені, потім стають лимонно-жовтими.

Верби – швидкорослі рослини, тому сформувати кулю, напівсферу або парасольку можна за 2-3 роки. Стрижку верб зазвичай проводять вільно, без застосування каркасу. Догляд за кулястими, напівсферичними і плакучими формами ускладнений необхідністю постійної обрізки і формування пагонів, інакше дерево швидко втрачає форму і декоративність. Основну обрізку проводять навесні відразу після цвітіння, коли зрізують 2/3 від довжини пагонів. Протягом теплого сезону проводять коректуючу обрізку щомісяця, видаляючи слабкі, некрасиві або зростаючі не в тому напрямку пагони і гілки.

Зазвичай готові топіарії реалізують із закритою кореневою системою в кадках. Яма під таку рослину має бути на 40-50 см ширшою грудки, а глибина – на 30-40 см більшою. Її заповнюють ґрунтовою сумішшю з ґрунту, компосту або перепрілого гною і торфу у співвідношенні 1: 1: 1. Бажано також внести комплексне мінеральне добриво-нітроаммофоску із розрахунку 35-50 г діючої речовини NPr на одну рослину, добре перемішавши його з ґрунтосумішшю.

У перший час після посадки, за відсутності дощів, топіарії з верб необхідно рясно поливати раз на тиждень із розрахунку 20-50 л води на одну рослину, залежно від її розмірів. Згодом достатньо буде помірного зрошення. У результаті систематичної стрижки топіарії втрачають багато поживних речовин, тому потребують регулярного підживлення. Якщо садивна яма була заправлена правильно, то перші два-три роки верби можна не удобрювати. Надалі навесні і влітку в процесі догляду за вербовими топіаріями двічі вносять комплексне добриво, «Кеміру-універсал» з розрахунку 40 г/м², а в кінці серпня – суперфосфат 25-30 г/м² і сірчаноокислий калій 15-20 г/м². Ранньою весною пристовбурні лунки розпушують і мульчують шаром торфу товщиною 5-7 см.

Таким чином, формувальна стрижка навесні і регулярна коректувальна стрижка та нескладні елементи догляду допоможуть сформувати топіарії кулястої, напівсферичної та парасолькоподібної форми з штабмових, карликових і приземистих видів і культиварів роду *Salix*.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Марченко А.М. Декоративные морозостойчивые гибридные ивы В.И. Шабурова / А.М. Марченко. – М.: Изд-во «НОН-СТОП», 2017 – 308 с.
2. Старова Н.В. Селекция ивовых / Н.В. Старова. – М.: Лесн. пром-сть, 1980. – 208 с.
3. Kuzovkina Y.A. Establishment and maintenance of living structures made of willow (*Salix*) stems. / Y.A. Kuzovkina // Arboriculture & Urban Forestry. – 2008. – № 34(5). – P. 290-295
4. Skvortsov A.K. Willows of Russia and Adjacent Countries. Taxonomical and Geographical Revision / A.K. Skvortsov. – Joensuu: University of Joensuu, 1999. – 307 p.